

S5E8. Alexandra David-Néel: Ulovligt ind i Tibet forklædt som munk

Around the world, Ladybird and her crew ready for an adventure that nobody has ever tried before.

USA holder vejret, da Amelia Earhart igen begiver sig ud på en rekordlang flyvetur, denne gang på vej rundt om Jorden.

Then I ran into a storm, which was one of the most severe I have ever been in.

Men hun styrter ned og er endnu ikke blevet fundet. Gertrud Bell knytter stærke bånd til de arabiske stammeledere under sine strabadserende og ikke ufarlige rejser i ørken-sandet.

Every step in the desert, life and fire claim me.

Dian Fossey lever blandt vilde bjerggorillaer i Rwanda og bruger helt utraditionelle metoder for at komme tæt på de truede dyr.

I had to crawl around for two years and came to imitate their peaceful vocalizations and their contentment vocalizations, "rawr" like this.

Du lytter til Den Yderste Grænse. Jeg hedder Bjørn Harvig og har været formand for Eventyrernes Klub. I denne femte sæson skal vi på tur med de vildeste og mest fascinerende kvindelige opdagelsesrejsende. Kvinder der på hver deres måde og mod alle odds ændrede verden.

"Det uventede er den daglige følgesvend, når man rejser i Tibet". Sådan skriver Alexandra David-Néel. Forklædt som munk – og efter 14 års rundrejse i Asien – lykkes det Néel at komme ind i det utilgængelige og lukkede Tibet, og hun møder også Dalai Lama. Fransk-belgiske Néel var mystiker, forfatter, opiumsryger, anarkist og senere buddhist. Hun dyrkede Madame Blavatskys spiritisme, hang ud i hemmelige selskaber og saloner tågede af opium og tung parfume, og med sine bøger inspirerede hun beatpoe-

terne Jack Kerouac og Allen Ginsberg. Néel var ude på flere lange rejser. Det mest skelsættende var den til Tibet. Men var det også den væsentligste? Eller var det måske den indre rejse? Velkommen til dig, Søren Sattrup.

Tak.

Du er til daglig direktør i Kilroy Travel. Du er selv eventyrer med stor indsigt i - og med stor kærlighed til - klassisk ekspeditionshistorie og har selv gennemrejst Himalaya, Pamir og Tibet på cykel og i foldekajak. Og skal jeg bare lige huske at, Søren, - og det er jo helt utroligt - du har også været tilbageholdt af banditter i Tadsjikistan, hvor det lykkedes dig at blive smuglet ud i en postboks. En historie, som jo på en eller anden måde har fortjent et helt selvstændigt afsnit her i Den Yderste Grænse. Jeg håber, at vi også kan få tid til at tale om den i dag. Søren, fortæl om Néel. Vi er på vej ind i Tibet.

Ja, vi er på vej op på plateauet. Vi er på vej ind i Tibet, det fantastiske højlend. Men her på vejen ind er vi i de forrevne bjerge, de unge bjerge, på vej ind gennem Himalaya. Néel er sammen med sin assistent, en lama, som for nogle blev kaldt også måske hendes elsker - men en ung mand, som hun kom til at hænge sammen med i mange, mange, mange år, næsten indtil få år før, hun døde. De er sammen. De er på vej ind gennem et forrevent område. Natten er ved at falde på, og de kryber sammen i et buskads under et pas. Og der ligger de så, og sneen begynder at falde. Den falder blidt og stille ind over dem. Og så vågner de hen på natten, da stjernerne har løftet sig på himlen, og tinderne står skarpt skåret omkring dem. Så vågner de ved, at de hører stemmer. Der kommer stemmer, som bevæger sig tættere og tættere på dem, og de ligger helt stille, helt stille. De er dækket af et let, fint lag nysne, og da de her stemmer kommer helt tæt på, stopper de desværre op. Og de kan mærke, de kan høre, de kan fornemme, at de trækker vejret, de folk, der står der. Og så kan de høre, at de taler, "Hvad er det, der ligger dér? Der er et eller andet, der ligger inde i buskadset." For de lå helt tæt på stien for ikke at styrte ned. Og så var det, at Alexandras assistent råbte højt med en klar stemme, "Det er bare sne!" Og det er jo helt forunderligt, men det skaber sådan ligesom et break i hele situationen og tager brodden ud af det. Og de falder i snak med de her to nomadiske folk, som er på vej ind i Tibet også. Og Alexandra, ja, hun er klædt, ligesom hendes ven lamaen er det. Hun er klædt i lama-tøj, i tibetansk tøj. Hun har malet sig i ansigtet. Hun har knyttet yak-hår til sit hår, så det ser ud, som om det er ganske langt, som tibetanernes hår var. Hun falder ind med de lokale. Hun er lokal.

Wauw. Så er scenen sat. Og den skal vi jo tilbage til på et tidspunkt, men vi skal på en afstikker, Søren, for jeg kunne rigtig godt tænke mig at høre lidt om hendes baggrund. Hun var jo allerede som ung meget søgende. Hvad gik det ud på?

Jamen, Alexandra voksede op i borgerskabet. Hendes forældre var i og for sig ikke specielt velhavende, men hun var en del af borgerskabet. Og allerede fra hun var barn, kunne hun mærke, at hun ikke passede ind. Hun havde behov for at trække sig til sig selv og fundere og udforske. Og allerede i sine teenageår snakkede hun om, at hun var nysgerrig på det, der var på den anden side af havelågen. Altså, at hun ville ikke være bundet af havelågen, men ad den vej, der kørte forbi havelågen, den havde hun lyst til at snirke nedad.

Og betød det så den anden verden eller også det indre, fordi begge ting kommer jo senere til at betyde meget for hende: Det spirituelle, men også den anden side af jordkloden, hvis man kan sige det sådan.

Yes. Det betød begge dele, for de var ikke adskilt for hende. På en eller anden måde var det en søgen både hos sig selv i forhold til, hvem hun var, og det var en søgen, en nysgerrighed, efter the other.

Søren, fortæl, hvordan hun så ud.

Vi snakker jo om en kvinde fra borgerskabet, men som ikke var forfængelig. Hun kunne sagtens gå i det elegante tøj og spille med i Madras eller Bombay eller Calcutta, men i den her kontekst havde hun en tibetansk kutte på, som var dækket af lag af snavs og gøjs. Nogle gange gik hun i kjole andre gange i bukser - det smarteste var i bukser - som igen var dækket af et tykt lag af sod og snavs, for det var tibetanerne. Man gjorde ikke særligt meget ud af sig selv på den måde. Og det var sådan, hun var dækket ind. Så havde hun sit lange hår ligesom en lille, mystisk personlighed, som på mange måder passede ind i hele det her tibetanske univers.

Hvad var det for en tid? Hun bliver jo en ung kvinde, der rejser ud. Hvordan var det som kvinde at rejse ud på den tid?

Ja, altså vi skal tilbage i... Hun er født i Frankrig i 1868 i det, man kalder La Belle Époque eller "den skønne tid." En periode før Første Verdenskrig og hele den lammende konflikt, der ramte i hele verden. En tid, hvor man troede på fornyelse, på skønheden, på fremskridtet, men som også var supertraditionel med meget, meget klare kønsrollemønstre. Og i en tid, hvor kvinder var rammesat til, hvordan de skulle gøre, og hvordan de skulle leve deres liv. Og den ramme, den kunne hun på ingen måde passe ind i. Alle rede fra hun var ung, så havde hun brug for at bryde ud af den. Hun kunne sagtens navigere i det der borgerskab or overklasse og spille med, hvis hun ville. Og det gjorde hun nogle gange, når hun gik ud på det, man kan kalde front stage. Men i realiteten så følte hun sig ikke tilpas der. Så det dér med låstheden omkring hele det dér borgerskab - der havde hun en længsel efter noget andet.

Og så lader det også til, at hun måske er lidt fræk. Hun tager ud på nogle rejser, som hendes forældre ikke kender til, sådan som jeg husker historien. Hun tager også på en på det tidspunkt helt uvant lang cykelrejse ned gennem Europa, eller i hvert fald ud af Frankrig.

Ja, altså i dag kunne man sige, at det er sgu måske ikke så vildt, selvom virkeligheden er, at mange unge er så pæne, som ikke gør det dér vilde lige nu så meget. Men virkeligheden var jo, at hun faktisk satte sig på en cykel og cyklede ned igennem Frankrig og ind gennem Spanien uden at sige, hvor hun skulle hen. Altså på exploration, på flow, ikke?

Ha ha ha. Hun møder I - og jeg kan ikke huske, hvornår det er, Søren. Det ved du måske. Hun møder jo en adelig kvinde, som kommer til at være vigtig for hende.

Ja, der sker jo det, at hun igennem de her rejser begynder at få en nysgerrighed for andre kulturer, og igennem forskellige omveje bliver hun interesseret i både sanskrit, altså det indiske, og i buddhismen. Så det opsøger hun i Paris og i London. Hun har mulighed for det, fordi hun kommer ud af borgerskabet...

Undskyld, hvordan opsøger man det i Paris?

Jamen, der var nogle klubber og nogle institutioner dér, hvor borgerskabets nysgerrige mødtes, og hvor nogle af de folk, der ligesom forskede i det her, de samledes. Nogle

klubber, hvor der også blev røget og fortalt historier. Altså en del af det dér bourgeoisie. Og det blev hun en del af, og i den forbindelse mødte hun en adelig kvinde, som tilbød hende, at hun gerne ville betale hende for en rejse til Indien for at lære sanskrit.

Kommer hun afsted?

Oh hun kommer afsted. Naturligvis gør hun det, fordi hun gør alt, hvad hun beslutter sig for og var nysgerrig på. Så det gør hun. Så hun tager afsted som 21-årig. Og den her spirituelle mæcen siger, "Godt. Tag til Indien." Og så tog hun til Indien. Og vi er i den britiske kolonitid, skal vi huske på her, hvor der var koloniale rammer for, hvordan man var. Og når man var sammen iblandt koloniherrerne, jamen så sad man og hørte på jazzmusik på de fine hoteller. Men man var ikke sammen med de lokale. Og allerede dér afveg hun. Hun var interesseret i sanskrit, hun var interesseret i de lokale forhold. Hun kontaktede mystikerne, og hun kontaktede sanskriteksperterne og så videre, og lærte det fra de lokale. Så det var ikke fra andre vesterlændinge, men fra de lokale dér.

Og så har vi jo en - og det kan være for mig, der ikke kender historien superindgående... Hun er jo hjemme i Europa, og så er hun ude igen, og så er hun hjemme i Europa og ude igen. Og hun er jo også - som jeg glemte at introducere hende som - bliver hun jo operasanger.

Det er rigtigt.

Man kan nå så mange ting.

Så er det det, ikke?

Den tager vi lige med også. Ha ha.

Ja, ja. Man siger jo, at hun var anarkist, feminist og libertiner - og så var hun operasanger også og explorer. Ja, der var det, at hun kom tilbage til Europa. Og det dér med at brødføde sig med den passion omkring det eksotiske, omkring buddhismen og sanskrit, jamen, det kunne hun ikke rigtig leve af. Så hun skulle skabe et eller andet fundament, og der var borgerskabet... På den tid hvis man ikke fulgte den slagte vej, jamen så kunne man blive noget i musikken. Altså, hvis man havde talent. Og det havde hun!

Måske ikke verdens største talent, men stort talent, og så havde hun jo stædighed som ind i Helvede. Så det hun gjorde, det var, at hun kom på konservatoriet, lærte at synge - hun blev en ret stærk sopran - og så tog hun - og det var jo fint, fordi der var ligesom en krog til det eksotiske derude - så blev hun sendt til Hanoi eller kom til Hanoi, som en fransk koloni på den tid, hvor hun blev operasanger på operaen i Hanoi.

Den skal hun lige have med, inden hun laver alt det andet. Ha ha ha.

Og så for lige at stramme den yderligere, så da hun havde været i Hanoi på operaen, så kom hun faktisk tilbage til Europa, men til Tunis, som er i Nordafrika i Tunesien, som også var en fransk koloni, og hvor der var en stærk fransk forankring. Og der blev hun kunstnerisk chef på et kasino, naturally, og stod for alt, hvad der var af musik og dans og så videre på det her kasino.

Okay. Og så møder hun sin fremtidige mand.

Det er rigtigt.

Hvem er han? Kender vi ham?

Det har du ret i. Ja, det gør vi. Og det, der var helt særligt med det, det var, at han var superoverklasse på den måde, at han var meget velhavende. Han var millionær på det tidspunkt. Han var leder i forhold til den franske infrastruktur i Nordafrika. Ingeniør. Ret traditionel på mange måder. Men hun falder for ham. Nogle ville sige, at hun falder for ham, fordi hun havde brug for en mæcen. Og der er selvfølgelig masser af historier omkring det. Nogle ville sige, at det var ægte kærlighed. Og uden at det skal komme til at fylde enormt meget, så skete der faktisk det, at igennem de næste mange, mange, mange år kom hun til at være meget lidt sammen med ham.

De er fortsat gift?

De er fortsat gift gennem hele hendes flow - igennem alt det, vi kommer til at tale om i dag - og hun skriver meget hjerteligt med ham. Hun er tæt forbundet med ham sanseligt og spirituelt, og han leverer penge til hendes eventyr, men forstår hende ikke.

Kan hun være begge dele? Kan hun være forelsket og så alligevel klog i forhold til at finde en mand, som hun ved, kan sponsorere hende?

Det tror jeg. Hun havde nok en stor drøm om at få skabt et spirituelt lidenskabeligt forhold til en mand. Ikke så meget drevet af det seksuelle, men mere drevet af den dér fælles indre forståelse. Og det var ikke det, han var drevet af, men de havde alligevel en stærk kontakt.

Og her passer det eneste lydclip, vi har på Alexandra Néel, jo fantastisk fint ind i din historie, Søren. For det er sådan, at jeg og kære Bjørn på lyden har ledt og ledt og ledt efter lyd på Néel, og vi har fundet ét klip på hende. Det er fra 1969 - det er det samme år, som hun dør. 101 år gammel når hun jo at blive. Og hvis jeg nu skal være helt ærlig, så er jeg ikke helt sikker på, hvad det er, den gode Néel siger, fordi det er på et andet filosofisk plan, hvor jeg ikke er så trænnet i. Men jeg tror, at hun prøver at fortælle os, at man - og det er jo på fransk, men jeg synes, vi skal prøve at høre det alligevel - at man ikke kan kontrollere sit liv, men man skal være til stede. Man skal ikke sige man, at man burde eller kunne have gjort sådan og sådan, hvis man havde levet på et andet tidspunkt, men være til stede i nuet. Lad os høre Néels stemme.

...

Søren, kan du sætte nogle flere ord på, hvad hun formentlig mener med de ting, hun siger?

Ja, jeg tror i og for sig... Jeg har heller ikke fuldt styr på det. Men hun havde jo et mantra også, der hedder, "Stop op, tag ned ad sidevejen, tag et skridt mere, det uventede du gror." Og det her handler også noget om ikke at kunne kontrollere sit liv. Ikke hele tiden at tænke på, hvad kunne jeg have gjort? Hvad skulle jeg have gjort? Hvad kunne have været bedre i stedet for? Noget der kunne være bundet sammen med vores skæbnebegreb, men som i en buddhistisk kontekst ville være noget andet.

Ja, så det kan både være en religiøs mening, men det kan også godt være det helt konkrete. Du kan ikke planlægge det hele, så gå med hvad, der er åbent, gå med mulighederne. Nu har du nævnt det her ord "flow" et par gange, er det ved jeg også godt, bety-

der meget for dig, Søren. Prøv at fortælle mig, hvad det betyder for dig som rejsende at være i det her, du kalder flow.

Jamen, jeg tror igennem det, jeg har beskæftiget mig med Alexandra, og i forhold til mine egne bevægelser, så tror jeg, hun havde enormt stærkt fat i det, jeg kalder flow. Og flow er en fornemmelse af ikke at være låst og at blive ét med naturen, eller det kan være det spirituelle for den sags skyld. Det er ikke noget, du kan orkestrere. Du kan ikke fremkalde det på kommando. Du er åben, nysgerrig, fri og bevæger dig i et flow. Og så kan det være for eksempel, du kommer over et pas, og du har knoklet op over det dér pas...

Vi sidder på cyklen sammen.

Vi sidder på cyklen sammen.

Karakoram Highway.

Vi har begge to været der, og jeg ringer til dig dengang, da jeg selv som 23-årig skulle afsted, og alle bekymringerne forsøgte jeg at lægge til side, og du sagde til mig, "Kom nu bare afsted."

Yes. Og så kommer du over passet. 5433 meter. Og du ser de dér bjerge, der spreder sig foran dig. Og du kan se, at nede i dalene bliver det grønt. Og som du begynder at lade cyklen trille dernedad, så begynder du at høre lydene. Lydene fra bækken, der klukker. Du hører fuglene, nogle ravne, der flyver forbi. Og du tager armene ud, og du skriger, "Jaaaaaa!" og flower dernedad. Og jeg tror i og for sig, at noget af den dér tilstand... I hendes mange dage og nætter og så videre, er der den der flowtilstand. Den kender hun. Det er det optimale. Det er nærmest en tendens transcenderende. Det er transformativt.

Søren, hun rejser rundt i - så vidt jeg husker - i Asien i 14 år, før det lykkes hende at komme ind i Tibet. Jeg kan ikke forestille mig, det er én lang, kontinuerlig rejse. Men skal vi tale måske om, hvad det er, der sker, inden hun kommer ind i Tibet? Eller mere første spørgsmål: Hvorfor er det så svært for hende at komme ind i Tibet? Hvorfor skal det tage så lang tid?

Jeg starter lige et andet sted. Og det var faktisk, fordi lad os gå tilbage til hendes mand.

Ja, okay.

Han sagde, "Ved du hvad?" Hun var hjemme. De var hjemme sammen i Europa, og hun var uterlig. Hun kunne ikke være i det. Hun havde brug for at bryde ud af de spænde-bånd, der var i borgerskabet. Hun kunne ikke være med til de baller hele tiden og så videre. Hun havde brug for at trække væk. Så sagde han, "Løb det af dig. Tag afsted. Du får penge nu, så tag af sted til Indien." Og han tænkte, at så løber hun det af sig, og så kommer hun tilbage om et år eller et halvt år. Og det tog så 14 år.

Ha ha ha.

Unplanned, ikke? Men det var en rejse både i det spirituelle, men også i det fysiske. Hun var i Indien. Hun var i Himalaya i den delstat, der i dag er en delstat i Indien, der hedder Sikkim, som ligger lige mellem Nepal og Bhutan. Og Sikkim - på det tidspunkt var det en maharaja-stat. Og der var hun i en enormt lang periode og tog også på eks-kursioner ind i det, der i dag bliver kaldt Tibet, men i områder, der minder om Tibet eller er i nærheden af Tibet. Og der har hun enorm stærk kontakt med den lokale maharaja, og hun bliver ven med ham.

En form for leder eller...?

En form for konge, kunne man sige. Og hun bliver ven med nogle af de religiøse ledere, lamaer, der, og hun møder også Dalai Lama der.

Ja, fordi det er jo sådan, at på det tidspunkt er Dalai Lama jo ikke flygtet fra Lhasa, vel? Men der er stor tibetansk tilstedeværelse i Sikkim.

Ja, og Dalai Lama flygter først i 1950. Men hun er sammen med dem. Men det, jeg synes, er ret vigtigt, det er, at lige så meget respekt, lamaerne og Dalai Lama havde for de hvides evne til struktur og administration, lige så udannede og lige så fuldstændig uden indsigt følte de, at de hvide havde i forhold til det religiøse og det spirituelle. Og så det dér med pludselig at støde på en vestlig kvinde her, som havde læst satans meget i

Europa, inden hun kom hertil, om buddhisme osv. Hun kendte til de buddhistiske doktriner. Det virkede som en umulighed på dem. Og man troede faktisk ikke, at vesten overhovedet kendte til buddhismen. Og det brugte hun som en krog. Hun sagde, "Det er derfor, jeg er her. Jeg har brug for at vide. Jeg har brug for at forstå. I skal tage mig med ind i det her univers."

Det må være kommet bag på dem, at der kom sådan en.

Ja, det kom dybt bag på dem. Og så brugte hun den der ydmyghed til at lære. Og den der ydmyghed - jeg tror også, du kender det fra rejser. Det der med at komme til folk med den der ydmyghed og at være nysgerrig på dem og så videre. Så kan man jo få en særlig kontakt. Og hun havde ikke haft en lama master, og Dalai Lama sagde til hende, "Lær det tibetanske sprog. Det er vejen ind."

Og det gør hun?

Og det gør hun.

Men hvorfor får hun ikke tilladelse til at rejse ind? Søren, fortæl, hvad det er for en situation, hvor vesterlændinge ikke må komme ind i Tibet? Fordi det var jo sådan, det var. Ellers var hun jo bare trasket ind.

Sådan var det. Det var et lukket land. Der var mange forskellige forklaringer på det, men man kan sige en kerneforklaring: I slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet der var der egentlig gang i det, man kan kalde The Great Game. Englænderne var bange for, at russerne skulle trænge ned til deres besiddelser i Indien, i Afghanistan, ned gennem Pamir-bjergene, som ligger vest for Himalaya, og også bange for, hvad kineserne ville. Så der var en kamp hele tiden, hvor englænderne havde sendt spioner ud i landskabet, Francis Younghusband og så videre og så videre - mange af de her mandlige spioner, som alle sammen var på en mission. Og så var der Alexandra David-Néel, som havde sin egen agenda. Og han passede fandme ikke ind, fordi hun var drevet af noget andet. Hun var ikke drevet af stormagtspolitik. Hun var ikke militærperson. Og hun kunne komme til at sætte dem ærgrelser på halsen. Så de ville gerne sikre sig, at hun ikke kom derind fra en engelsk eller britisk kontekst. Og så var der Lhasa, som var lukket land på den måde, at man ønskede ikke intervention i det område.

Så det var en form for buffer zone?

Det var en form for buffer zone, ja.

Søren, der sker jo to ret dramatiske ting på hende og hendes lamas rejse på vej ind i Tibet.

Ja, der sker flere, men der sker sådan to lidt markante ting. De rejser jo ind igennem plateauet her, men de er nødt til at gøre det undercover. De er skjulte. De skal flere tusinde kilometer på tværs. De skal forbi små compounds, landsbyer, og nomadiske folk, og det kræver jo, at man skal balancere det her. Og vi snakker i en tid, hvor der var grupper af hordende bander i Tibet, som var røvere, som angreb karavaner, der kom igennem landskabet. Og på et tidspunkt så møder hun nogle af de her røvere. Og det er blevet morgen, så vidt jeg husker. Solen står op, og de kan ikke undgå dem. Det er et åbent plateau. Der kommer de her hen imod dem. Og der er det det her med at kunne læse territoriet. Hvad gør vi her? Hvad er mit skridt? Og det handler om intuition. At kunne sanse. Hvordan skal jeg reagere? Man kan prøve at sige, "Jeg prøver at tale mig til fornuft," men det kan også være, at man vurderer i den situation, at her sker der noget hårdere medicin til. Og det vurderer hun i denne situation med de folk, der er den gruppe af røvere, at den er ikke god. De ville blive røvet de penge, de har med, og de er jo for sig selv, og hvis de mister det sidste, de har, ja, hvad gør de så? Så hun har et våben med. Hun har en pistol med. Hun skyder første gang op i luften, så ind over deres hoveder. Og hun er heldig. De vælger at stikke af. De trækker ind over bjergene, og Alexandra og lamaen bevæger sig ned igennem dalen. Det kunne være gået den anden vej, at de havde våben og så videre og så videre.

Ja, så har man virkelig skidt situation.

Så har vi andre situationer og en særlig situation, hvor hun bliver angrebet igen eller kommer i en situation med nogen, som ikke vil hende det godt. Og der vurderer hun, at det er hendes indsigt i det mystiske, i det spirituelle, af Dalai Lama og hendes mor - at det er det, hun skal bruge som værktøj her for at skræmme dem og give dem lutter ærgrelser på halsen. Så hun påkalder de onde magter. Og vi snakker jo om på den her tid, at dem, der er stærke ind i mystikken., de kan faktisk være i stand til at skabe en ild

omkring sig, som står ud omkring sig, og som står op over hovedet på én. Men hun påkalder sig de vilde magter og dæmonerne på de her mennesker, som bliver skrækslagne. Og det er en stor gruppe af folk, som flygter fra stedet.

Wauw! Det er noget, hun så selv har skrevet. Det er noget, hun har læst om, man kunne gøre, eller har hun...?

Ja, fordi det har jo været det, hun har været nysgerrig på: at lære om det mystiske. Og det er også noget af det, hun har prøvet at tillære sig nogle af de her evner. Og nogle ville sige, at hun lærte det aldrig. Og nogle siger, hun var faktisk en mester i det.

Wauw! Og det passer jo perfekt med, at vi kommer tilbage til scenen, som du så male-risk startede med. Hun er sammen med sin lokale rejsemakker, lamaen, og de ligger der i det dér telt og er formentlig bange for at blive opdaget, for de må ikke være der, de må ikke rejse ind. Og så kommer der de her lokale, og så råber han, "Det er bare sne!" Og så klipper de en negl og en tå, og hvad det hedder, og så lykkes det dem at komme videre. Lad os fortsætte i den scene. Hvad sker der så på deres fælles rejse?

Ja, jeg tror, jeg laver lige en krog tilbage.

Ja, endelig.

Fordi på denne rejse, hvor hun faktisk først havde været... Det her er i 1924. Det er efter Første Verdenskrig. Igennem Første Verdenskrig havde hun masser af udfordringer. Hun var i Korea. Hun var i Japan. Hun havde mødtes med en munk, som havde været i Tibet oprindeligt. Hun er inde i Mongoliet, Indre Mongoliet, og kommer tilbage, og så vil hun af sted mod Tibet. Og på det tidspunkt var næsten alle de her opdagelsesrejser enorme ekspeditioner med mange mennesker og assistenter og så videre. Og sådan startede det også ud med hendes rejse. Men hun kunne se, at hvis hun skulle have mulighed for at komme ind i det forjættede land her, ind i Tibet, så skulle de gøre det small and simple. Og derfor endte de med - med alle mulige undskyldninger - at sende deres assistenter ud på opgaver rundt omkring, for at de kunne frigøre sig af dem, for at de kunne rejse videre. Og det skulle de jo så under dække. Så det handlede om, at han var lamaen, hun var hans mor, tibetansk kvinde. Derfor fik hun det her hår af yak-uld. Derfor var hun farvet sort i hovedet og i hænderne med kinesisk blæk. Og så tog de afsted. Og

det er klart, at sådan noget blæk løber jo også ud, når det sner og så videre og så videre. Så de havde nogle situationer, hvor det var på højkant, men de tog bare af sted på vej mod Lhasa til fods.

Hun har eventyr-DNA 'et, lyder det som.

Det må man sige.

Mangler hun noget, tænker du? Altså er hun lader til, at hun opfylder alle de her kriterier af at have redskaber og drivet og nysgerrigheden og så videre.

Ja, altså man kan sige det, hvis vi skulle prøve at sige nogle ting... Det er, at man er nysgerrig, man har intuition, man er udholdende, man kan fikse ting - som hun satans dygtig til - man har styrken og også en sårbarhed til at lytte og lære og er taktikeren og kan tro på det gode uden at være naiv. Altså at man møder med et åbent sind. Men det, der måske ikke er der, som jeg i hvert fald ikke ser her, det er humoren, som i hvert fald for mig har været en sindssyg vigtig åbner, også når det er gået gruelig galt. Ha ha ha.

Ha ha ha.

Og jeg tænker også for dig - det ved jeg - at det er et sted, hvor man mødes, og hvor man pludselig kan få noget fikset også. Og det kan sagtens være, at det var der. Det kan sagtens være, at det var der. Men i den tid og i de historiefortællinger, der var fra den tid, der talte man ikke om humoren som et redskab. Det var ikke noget, der sådan er i historiebøgerne.

Søren, fortæl om, da de kommer ind i Tibet.

Ja, så kommer de ind. De kommer op igennem Himalaya, som er de her meget forrevne, smalle dale, som bliver meget stejle. Og når man kommer op mod Tibet, jamen så på et tidspunkt så kommer du op igennem de her meget stejle bjerge. Jeg har jo kommet den vej op et par gange. Og så ser du det her gigantiske plateau foran dig. Og du har kunnet have en eller anden fornemmelse af, at nu er det lavland, men vi er altså oppe i over 4.000 meters højde op til 6.000 meters højde. Så nu er prone til højdesyge, og det er fuldstændig goldt. Hvor du kommer fra det dér grønne, det abrupte, de vilde

bjerge, forrevne bjerge med sneen og så videre, så kommer du op på plateauet, altså det tibetansk plateau, og da Himalaya er regnslag, jamen så falder der ikke regn. Men det, der så er, det er, at alt det her - al den her goldhed, de her forskellige stentyper - de har forskellige farver, når solen falder på dem. Så det bliver enormt smukt. Det er helt formidabelt, men det er også benhårdt.

Man kan mærke, du selv har været der, Søren. Du har cyklet igennem Tibet. Og jeg ved ikke, om du gjorde det på samme måde som hende. Jeg tror, at de rejste om natten og sov om dagen for måske at kunne snige sig frem i løbet af natten.

Ja, det var det, de gjorde her for ikke at blive opdaget, fordi selvom de havde klædt sig ud, så var de nødt til at være forsigtige. Og det gjorde de så ved at gå om natten. Og der kan man selvfølgelig også blive... Der kan jo være mistænksomhed, og de har store tibetanske mastiffer deroppe og så videre, så det skulle de ligesom navigere udenom. Og jeg har jo selv prøvet det. Jeg har for eksempel været på en rejse ud til det hellige bjerg, Mount Kailash eller Mount Meru, som for mange religioner er the centre of the Universe og for tibetanerne og Bön-folket, som er den oprindelige tibetanske religion, er et sted, man tager på pilgrimage til. Og der måtte jeg altså gemme mig bag på lastbiler, under presenninger, nede under og kul og koks og så videre og så videre for at bevæge mig de dér 3.000 kilometer på tværs ud til Mount Kailash.

Og hyrdehunden, der jagter.

Og hyrdehunden, der jagter, hvis man var på cykel. Så jeg kender det edderbaskeme godt.

Fortæl om Kailash. Jeg tror ikke, at Néel er der selv. Det var formentlig for langt væk fra hende, fordi hun er på vej mod Lhasa. Men fortæl om Kailash, som jo er et magisk bjerg.

Ja, hun var der mig bekendt ikke. Men virkeligheden er, at den måde hun bevæger sig igennem på som en lama, som en troende - Jamen, det var faktisk muligt i Tibet at være kvinde, fordi der var nogle af mystikere og nogle af lamaerne kvinder, så det var ikke så usædvanligt. Hvorimod hvis man rejste som kvinde enligt i Europa eller i Afrika eller ned gennem Sydamerika, det var dybt usædvanligt. Så faktisk var der noget naturligt i det.

Og hun var jo også drevet af det spirituelle. Man kan sige, at Mount Kailash er et sted, hvor pilgrimme den dag i dag bevæger sig ud til helt fra Lhasa. Jeg mødte pilgrimme, som kom helt fra Lhasa, som i tre måneder bevægede sig ud til Mount Kailash ved at forme deres bevægelse med kroppen. Så de laver det, der hedder prostration, og bevæger sig hele være sig hele vejen ned med kroppen hele vejen ud omkring Mount Kailash.

Ja, så de står, lægger sig ned, rejser sig der, hvor deres hænder rører jorden, og på den måde lægger-står-lægger-står hele vejen rundt om bjerget.

Rigtigt.

Og så har de også deres tradition med, at de, så vidt jeg husker, begraver deres døde på toppen?

Ja, det gør de ikke lige oppe på toppen af Mount Kailash, for der må man slet ikke komme op. Det er superhelligt. Men på bjergtoppe og tinder omkring. Og da jeg var der, var der faktisk en af de her prostrerende, som døde på sin rejse rundt om Mount Kailash, fordi de prøver at kravle ni gange rundt, så kommer de ind i the inner circle af det hellige bjerg.

Hun kommer til Lhasa. Ved vi, hvad hun synes om sit møde med Den Forbudte By? Den utrolige by, hun i så mange år har rejst efter.

Ja, altså på en eller anden måde var den symbol på det, og alle folk sagde til hende, at det kunne hun ikke, og hun kom aldrig derind. Og så snakker vi stædighed, ikke? Så skulle hun satme nok vise, at det kunne hun godt. Det ville hun ikke stå over for, så hun ville vise, at det kunne lade sig gøre. Og nu har hun været på den her lange, lange, udmarvende rejse, hvor de har spist samba - det er den lokale ret - de har levet simpelt og enkelt, de har frosset om natten. Det har været en uhyre benhård tur. Og så kommer ind til Lhasa, som er hendes endemål. Og så på en eller anden måde selvom der er Potala, som rejser sig højt over sletten, det her gigantiske tempel, som er Dalai Lamas, og der er Jokhang-templet, som er kendt, og som sidenhen er blevet det, turister er taget til for - så bliver hun skuffet over Lhasa.

Hvordan kan det være?

Ja... Det er, fordi hvad er der så på den anden side måske? Når man laver det dér definerede mål, hvad er der så tilbage? Hvad skal man så sætte som mål? Det var det yderste. Det højeste. Hun bliver der i flere måneder. Hun får en indsigt i stedet og lærer det at kende på alle måder.

Føler hun sig tvunget til at lægge nye planer nu, siden hun nu i så mange år har stræbt efter at komme til Lhasa?

Det tror jeg, og det peger i retning af, at hun skal finde ud af, hvad skal hun så?

Ved hun det dér?

Næh. Det tror jeg ikke. Men hun ved i hvert fald, at hun fortsat er supernysgerrig på det spirituelle, på mystikerne, på buddhismen og særligt den tibetanske buddhisme. Så det fordyber hun sig yderligere i.

Søren, jeg husker, at hun også på et tidspunkt - og det lyder jo helt vanvittigt - sidder... Det kan ikke være 24 timer i døgnet, men sidder to år i en hule. Er det før eller efter besøget i Lhasa?

Jamen, det er før besøget i Lhasa. Fordi som en vigtig del eller en mulig del for lamaer i tibetansk buddhisme, så kan man isolere sig. Det vil sige, at man finder et isoleret sted, måske med en særlig aura, og der bosætter man sig. Og for nogle lamaer der vælger de, at de bosætter der sig der, aflåser sig og dør der. Altså at de siger, "Det er mit sidste sted." Og det er ikke det, der er tilfældet for hende, men en af de vigtige lamaer i Sikkim foreslår hende at tage derop, prøve at arbejde med sig selv, prøve at være i den der fuldstændig fundamentale tavshed og stilhed alene.

Hvad vil hun der?

Jamen, hun vil prøve at forstå og prøve at mærke og se, hvordan hun kan transcendere hvad der møder hende i det dér sted. På den måde kan hun falde ind og bare være, og det er jo en enorm styrke. Vi har så travlt i dag. Man kan sige, den måde, vi rejser på

grundlæggende, er det her med, at vi skal tikke noget af. I stedet for at immerse og bruge tid på ét sted og finde ud af, hvem vi selv er - altså at rejse ud for at rejse ind, som hun gør her - jamen, så har vi tit så enormt travlt. Det kan godt være, vi lærer af coronaen at skulle se mindre, men se det bedre. Men det er det, hun gør her. Hun går tæt på sig selv og på buddhismen.

Og jeg kan ikke lade være med at tænke på, hvad tænker hendes mand? Nu har hun været... Nu ved jeg godt, vi har været i Lhasa, og så gik vi tilbage to år, fordi hun faktisk sidder i hulen her før det... Men tænker dem, der kender hende - adelskvinden tilbage i Frankrig, hendes mand i Tunis - at hun er gone local? Altså, at hun er blevet det, hun er ude for at studere?

Ja, det tror jeg. De forstår hende ikke. Og det er jo også derfor, hun er taget ud, kan man sige. Hun kunne mærke, at hun kunne ikke spejle sig i dem. De talte ikke det samme sprog. Jeg tror, at på den måde var hun fascineret af noget, de ikke var. Der var ikke nogen kobling. Jeg tror, rigtig mange, der har rejst langt, kender det dér med at komme hjem, og så kommer man ind ad døren, og så er der ikke nogen klangbund. Og man mødes med sine venner, og der er ikke nogen klangbund. Og i stedet for at blive ved med at snakke, så er man bare stille og har det for sig selv. Og det var lidt den følelse, hun havde derhjemme. Så jeg tror, at for dem så var det, at de ikke forstod hende. Men man skal også huske på én ting: Da hun kom tilbage - hvis jeg må lave krogen videre fra Lhasa - da hun kom tilbage fra Lhasa, så var hun pludselig stardom. Altså hun kom ned tilbage ind i Indien til colonial Charles Bell, som er chef for de britiske i Indien, og hun bliver behandlet som en star.

Fordi det kommer bag på folk, at det er lykkes hende at komme ind.

At det lykkedes hende at komme ind. At hun har lavet denne her fantastiske rejse.

Er hun den første vesterlænding længe?

Hun er den første vesterlandske kvinde, i hvert fald. Hun er også den første vesterlænding, som ikke havde noget med militær at gøre, der kommer ind. Og på den måde for bourgeoisiet så bliver hun noget, man gerne vil associeres med. Ligesom man viste noget frem her, så ville man gerne holde fester for hende og så videre.

Hvordan håndterede hun det?

Jamen, det kunne hun godt være i, fordi hun faktisk godt kunne gå ind i den dér front stage, fordi hun havde faktisk også brug for anerkendelse. Hun alligevel den dér er brug for at sige, at hun kunne godt, fordi der var mange, der ikke respekterede hende for at vælge en helt anden vej. Og pludselig så bliver hun stjernen både her, men også når hun kommer tilbage til Europa, hvor hun begynder at skrive bøger om de her rejser, og hvor hun bliver feteret.

Ja. Og senere, som jeg også startede med at sige i introduktionen, så skriver hun flere bøger. "My Journey to Lhasa," som bliver meget læst. Jeg ved ikke, om det er en af de bøger, du også har taget med, Søren. Du har taget flere af hendes bøger med i dag. Og hun bliver en stor inspiration for meget, meget kendte forfattere: Kerouac, Ginsberg og så videre. Ved nogen noget om, hvordan de ligesom læste hende, og hvorfor hun inspirerede dem?

Ja, det interessante er jo faktisk, at der er flere niveauer i det. Hun blev født under det, vi kalder den skønne tid, altså med troen på fornyelse, skønhed og så videre og så videre. Det er i 1868. Og hun dør i 1969. Det er hundrede år efter, hun bliver 100 år gammel. Det er efter studenteroprøret i Paris, og efter Jimi Hendrix spillede de store, fede koncerter. Altså på en eller anden måde så det, hun favnede med hendes approach og hendes mantra... Hendes mantra var: "No commandments, live your life, live your instincts." Selvfølgelig på fransk, ikke? Men hvis vi skulle oversætte det, så "Ingen befalinger, ingen bånd. Lev dit liv. Følg dine instinkter." Man sagde, at hun var født 75 år for tidligt, men i dag havde hun sikkert også været en mundfuld og ikke kun bare en himmerigmundfuld. På den tid rejste kvinder ikke ud. Det var uhørt upassende på alle måder, at en kvinde følger sin egen drøm. Men på mange måder som anarkist, feminist, libertiner, så spiller hun enormt meget ind i den tid og det, beatgenerationen stod for, som var tiltrukket også af det eksotiske, af the other og særlig grad af tibetansk mystik og det, det bar med sig. Så hun kom til at være både inspiratoren i forhold til mystikken og det tibetanske, men også fordi hun var forankret i både anarkisme, feminisme, libertinisme.

Jeg brænder inde med en endnu en afstikker. Og det er jo, at du har jo rejst over alle de her bjerge mere end de fleste, Søren, og har blandt andet også været i Tadsjikistan, som ligger meget, meget tæt på, som en del af Pamir og Pamir Highway, der går igennem. Og der ryger du ind i en fuldstændig skør historie, og den vil sig simpelthen så gerne have fortalt. Du bliver smuglet ud...

Ja. Jamen altså...

Hvor skal du starte?

Det er det. Lidt ligesom Alexandra, ikke? Jeg skulle følge en dansk eventyrer, som hedder Ole Olufsen, ned igennem Pamir-bjergene.

Ole Olufsen, som vi har haft et afsnit med her i Den Yderste Grænse.

Det er nemlig rigtigt. Og jeg ville gerne tage ned igennem Pamir-bjergene, følge hans rute ned i Afghanistan, ned i Wakhan-dalen, som det hedder. En tange, der går ind fra Afghanistan og ind mod Kina, som var koloniherrernes zone, der afholdt det russiske fra det britiske imperium.

Også en bufferzone. Ej, jeg har drømt om Wakhan i hundrede år.

Yes. Fantastisk område! Nå, men jeg tog ind. Hele området dernede var lukket. Folk sagde, jeg skulle ikke tage derned. Jeg mødte en kontakt... Vi er nødt til at gøre det kort her.

Nej, vi har tid, Søren.

Så igennem en bulgarsk kontakt, som var chef for den bulgarske bank i Moskva...

Here we go.

... så fik jeg kregjlet tilladelser fra de russiske myndigheder til at tage ned i de her stater. På det tidspunkt var de ved at blive løsrevet. Vi snakker i begyndelsen af 90'erne. Og de var ved at blive selvstændige stater. Så jeg fik mulighed for at få tilladelse til at

komme ned i det område lige nord for Afghanistan. Russerne var på vej ud af Afghanistan. Og virkeligheden var så, at jeg fik plads på et militærfly, som fløj ned i Dusjanbe. Og da jeg landede - det var kun sammen med udenrigskorrespondenter - så blev vi fragtet i pansret mandskabsvogn ind til et hotel, som hed Hotel Tadsjikistan, hvor der kun var ludere og lommetyve og de her korrespondenter. Og så var jeg sammen med dem, mens helvede begyndte at bryde løs, og der var små borgerkrigsagtige tilstande i området omkring. Det var sikkert ikke så smart at tage derned, men jeg skulle følge Olufsens rute. Så jeg tog sammen med nogle af de her korrespondenter over i en anden dal og blev derfra fragtet videre ned i Pamir-bjergene. Og så tog jeg dybt ned i Pamir-bjergene sammen med en fyr, der hed Ulanbekov, som var min guide, og som var leder af en kirgisisk gruppe. Og jeg var sammen med dem helt nede på grænsen til Wakhan, hvor jeg prøvede at komme ind i over grænsen til Afghanistan. Men der var ballade i de zoner, og jeg måtte tage til sidst op nordpå for at komme op mod Kirgisistan. Og da jeg så bevæger mig op nordpå, så er der opstået alle mulige små oprørsbevægelser - lidt der kunne minde om sådan nogle ISIS-bevægelser - der ligger og har deres egne garnisoner. Og så bliver jeg taget til fange ved en af de her garnisoner, bliver taget ind. Og det er sådan nogle vildbasser med deres kalashnikovs og pandebånd og en oberst og nogle hjælpere. Og så bliver jeg gennet ind i et rum. Og hver nat bliver taget til forhør, for de tror, jeg er amerikansk spion. Jeg har nogle amerikanske militærkort, der hedder TBC-kort, med, jeg har masser af kameragrej med. Hvad fanden laver jeg der?

Hvor længe sidder du dér?

Der sidder jeg så i en uge. Så sker der faktisk det, at Ulanbekov, min guide... Jeg er til forhør hver nat. Jeg må sidde og besørge i et hjørne i den dér lerklinede hytte. Jeg får kolera. Jeg bliver enormt syg. Og der sidder bare en vagt og passer på mig. Og efter en uges kommer Ulanbekov, min guide dér, tilbage med en gruppe... og vi var redet dertil på heste, det glemte jeg at sige. Det gjorde de her nomadiske folk... Og så kommer der en gruppe af folk til hest og kræver, at jeg bliver løsgivet af den her gruppe, og de har deres våben med. Og så får de mig ud.

Hold da op!

Og så bliver jeg fragtet ind i Kirgisistan, og så bliver jeg lagt ind på et hospital, men der er koleraepidemi, og de bruger de samme nåle, så jeg må kravle ud af det dér hospital

ud ad et vindue og bliver gemt hos en familie. Og så får jeg igennem min kontakt, som er chef for jernbanerne, plads i en postvogn i en jernbane, gemt ind i den og fragtet ud på tværs ud til Usbekistan, fordi alle grænser er lukkede på grund af kolera. Og så kommer jeg hjem. Det var en lille tur.

Ha ha ha. Søren, jeg skal lige sunde mig. Hvordan kommer vi tilbage til den gode Néel. Jeg sidder og tygger på sådan noget inspiration, for jeg synes, det er jo fantastisk, at vi har snakket om Ole Olufsen her i Den Yderste Grænse, og så har du simpelthen taget ud for at jage ham. Og nu sidder vi og snakker om Néel, der også inspirerer beatpoeterne. Det er, som det hele på en eller anden måde er forbundet. Det synes jeg er meget smukt.

Og hun var jo også inspireret. Hun var også inspireret af historiefortællinger. Det, hun kunne finde i bourgeoisiets røgfyldte rum, det var historier, som hun samlede op, og som hun gerne ville på opdagelse efter.

Hvad sker der med hende? Fordi hun bliver jo så gammel. Hun lever jo flere liv på en eller anden måde?

Ja, det er det jo. Hun bliver jo 100 år. Hun flytter tilbage til Frankrig. Hun kommer tilbage til Tibet i flere omgange.

Okay.

Og til Asien. Fordi det er kommet så tæt på hende. Hun har svært ved, når hun er i det franske, at være en del af den virkelighed, der er dér, og derfor så fordyber hun sig i enormt akademiske værker og skrivelser omkring det spirituelle og skriver en række bøger, laver historiefortællinger, rejser rundt og bjergtager folk og fordyber sig og laver et lille buddhistisk center for sig selv. Og hun har stadigvæk sin ven med, hendes hjælper, den unge lama, som var hos hende fra starten i Sikkim, i over 40 år sammen med hende. Og han dør. Formentlig kommer han til at få et misbrug, et alkoholmisbrug, og dør af nyresvigt. Og det er en kæmpe sorg for hende. Det er hendes tæt forbundne, hendes ene side af sig selv, og hun har bare lyst til at dø. Men hun lever videre og får faktisk 12 år efter det og skriver historier.

Og så har hun jo også holdt fast i sin mand, sin mæcen.

Ja, hun holdt fast i sin mand undervejs, og det er meget fint og smukt på en eller anden måde. Det her med, at hun blev ved med at skrive breve til ham. Og han forstod hende ikke.

Og at han også accepterede, at hun var, som hun var.

Ja. Jeg tror, at han også havde en længsel. Der var noget, der ræsonnerede der, og en kæmpe respekt for den power og vildskab, hun havde. Så de historier, der kom hjem fra hende... På én og samme tid ville han gerne have, at hun var der, og han havde fik også en elskerinde og så videre. På den anden side vidste han godt, at hun aldrig kunne komme til at leve dér. Så det blev det dér platoniske kærlighedsforhold.

Hun dør i Frankrig i 1969.

Ja.

Hendes aske bliver, så vidt jeg husker, strøet ud over Ganges?

Ja. Og det er jo meget fint.

Gør man det i Ganges?

Ja, det gør man. Der kremerer man folk i en hinduistisk kontekst. Og Ganges flyder fra Himalaya helt oppe fra det tibetanske plateau. Der er en forbindelse mellem Ganges, buddhismen, sanskrit, hende, og det vand, der flyder. Det giver mening.

Ja. Søren, jeg synes, vi skal lade Néel få det sidste ord i dag.

Det synes jeg er en god idé. Man kan sige, at noget hun sagde, som stod enormt stærkt, og som indrammer, hvem hun er, det er: "For den, der kan sanse, så hvert øjeblik i det frie vandreliv en fortryllelse."

Den Yderste Grænse er produceret af Kontoret Juhl og Brunse for Nationalmuseet og Radio Loud med Bjørn van Overrim bag lyden. En særlig tak til Bent Jensens og Arktisk Institut, De Kvindelige Eventyreres Klub, David Hoffman, Discovery Channel og National Geographic. Find serien på vorestid.dk eller dér, hvor du normalt finder dine podcasts.